

Jumalan johdolla
Akateeminen väitöskirja
SUURISTA LAHJAKKUUKSISTA, HARVOIN ONNELLISISTA
jonka

Turun kuninkaallisen akatemian suurenmoisen filosofisen tiedekunnan suostumuksella,
esimiehenä

maisteri JOHANNES BILMARK,
historiain ja käytännöllisen filosofian vakinainen professori,
filosofian [maisterin] arvoa varten
asettaa nöyränä julkisesti käsiteltäväksi
FREDERICUS GRÖNSTRAND,¹
viipurilainen kuninkaallinen stipendiaatti
suuressa auditoriossa 24. toukokuuta 1798
aamupäivällä totuttuun aikaan.

TURUSSA,
Frenckellin kirjapainossa

ESIPUHE

Vaikka ihmissielu on yksinkertainen oleva, kokemus kuitenkin opettaa, että sen kyvyissä näkyy yhtä monia eroavaisuuksia kuin lähes äärettömän monimuotoisissa ruumiillisissa kyvyissä. Sillä joku voi asiain ajattelemisessa olla verrattavissa kilpikonnan ja omien toimiensa hoitamisessaankin osoittautua melkein sitä hitaammaksi, kun taas toisen ajatukset kohoavat kotkan lailla ja hän ymmärtää kaiken niin helposti, että näyttää enemmän muistavan vanhastaan kuin oppivan havaitsemansa asiat, ja ikään kuin yhdellä vilkaisulla käsittää useiden kohteiden alkuperän, kehityksen ja tulevat vaiheet. Vaikka meidän molemmat puolemme ovat olennaisesti liitossa toistensa kanssa, tämä hengen, tai toisin sanoen lahjakkuuksien, erilaisuus ei ole peräisin vain ruumiin mekanismista, kuten mainitsemamme opettaja kokemus varmasti ilmoittaa; se näyttää meille tarkasti, että toisinaan hennossa ja hauraassa ruumiissa piilee suuri sielun voima, ja päinvastoin suuressa ja rotevassa ruumiissa toisinaan asustaa lapsellinen ja arka mieli. Koska kuitenkin sanan ”lahjakkuus”² merkitykset ovat moninaiset, on määriteltävä, mitä sillä ymmärrämme, ennen kuin jatkamme pitemmälle aikomallamme reitillä. Sanaa näet käytetään toisinaan laajemmassa merkityksessä kaikkien inhimillisten sielunkykyjen kokonaisuudesta, mutta me tarkoitamme tässä yhteydessä lahjakkuudella tiettyä jokaisessa ihmisessä esiintyvää mielikuviituksen, muistin ja arvostelukyvyn kokonaisuutta; lisäksi otamme huomioon, että hienompiin taitoihin liittyvän lahjakkuuden erityiset osat liittyvät asioiden yhtäläisyyksien huomaamisen helpoudessa. Tästä seuraa, että suuri lahjakkuus on sellainen mieli, jossa nämä kolme aiemmin mainittua kykyä paljastavat voimansa jollakin näkyvällä tavalla. Sillä kuten nimitämme suureksi sellaista ruumista, joka ulottuu laajalle kolmeen suuntaan, sanomme myös suureksi lahjakkuudeksi sellaista, joka toimii niiden asioiden havaitsemisessa, jotka vaikuttavat ylittävän yleisen inhimillisten asioiden piiriin, eikä vaikeuksien edessä salli estää aikomustensa toimeenpanemista. Niinpä suurisieluisuus ja suuri lahjakkuus eroavat toisistaan erityisesti siinä, että suurisydämyisyys, hengen suuruus tai jalomielisyys erottuu loukkauksien anteeksi antamisessa ja muissa hyväntekeväisyyden harrastamisessa, kun taas suurlahjakkuus näyttää runsaan taitavuutensa mitä vaativimpien ja monimutkaisimpien tehtävien suorittamisessa. Esitämme tässä väitöskirjassa joitakin huomioita tämän lahjakkuuden vaikutuksesta ihmisen olotilan laatuun ja syistä, jotka toisinaan tuottavat sille onnellisuuden haipumisen. Pyydämme, että jos hyväntahtoinen lukija vaivautuu ne lukemaan, hän ymmärtäisi sanat paremmin päin, kuin ne kohtuullisesti ansaitsevat.

§ I

Koska Jumala, olevista viisain, ei turhaan ole antanut ihmiselle erinomaisen suuria sielunkykyjä, eivätkä ihmiset niiden viljelemisessä turhan päiten tai vain pinnallisen halunsa vuoksi näe vaivaa, vaan niin kuin kuka tahansa lahjojen antaja, on Lahjoittaja toivonut tälle onnellisuutta. Monet ihmettelevät, miten on mahdollista, että me nyt kuitenkin esitämme, että suuret lahjakkuudet, vaikka ovatkin itsestään mitä soveliaimpia hankkimaan onnellisuutta, ovatkin harvoin onnellisia. Onnellisuuden puuttumisen syynä ei todellakaan ole pidettävä erinomaista lahjakkuutta, vaan sitä että ihmiset itse käyttävät onnellisuutensa

oivallisia apuvälineitä vain harvoin oikein ja velvollisuuksiensa mukaan. Kantamme pitävyyttä on kuitenkin sitä vähemmän epäileminen, koska pakanoidenkin joukossa luotettavimmat oppineet ovat tämän myös havainneet, ja runoilija Nason³ esimerkistä tämä käy selvästi ilmi, sillä hänen maanpakonsa ja siitä seuranneet mitä suurimmat onnettomuudet olivat hänen suuren lahjakkuutensa syytä, minkä yllin kyllin todistavat hänen sanansa keisarille:⁴ ”Mitä minulla on tekemistä teidän kanssanne, kirjat, onneton huoli,/ minä kurja, jonka oma lahjakkuuteni tuhosi.” (a)⁵ Toisessa kohdassa hän kirjoittaa ystävälleen: ”Onnittelten, ettei sinun lahjakkuutesi jäänyt piiloon,/ mutta kunpa minun lahjani olisivat piilotelleet syvimmissä varjoissa!/ Minun harrastukselleni oli hyväksi jäädä pimeään.” (b)⁶ Tällainen onnettomuus tulee esiin myös muissa ihmiselämän tapahtumissa. Näet on monia sellaisia, lahjakkuudellaan menestyviä, jotka hoitavat niin huonosti osin onnellisuutensa varjelemista, osin sen lisäämisen apuvälineinä käyttämiään suuria omaisuuksia, vaikka eivät niitä kevytmielisesti tuhoakaan, että he päätyvät huonompaan kohtaloon kuin ne, jotka epäsuotuisan onnen kaltoin kohtelemisena ovat kuitenkin vähemmän kurjia omassa tutuksi käyneessä köyhyydessään. Koskapa siis esittämäämme tosiasiaa ei voi pitää epäilyksenalaisena, jatkamme eteenpäin ja varustaudumme esittelemään mainitun onnettomuuden syitä historian aarrearkusta otetuilla valikoiduilla esimerkeillä, jotka valaisevat esitystämme.

§ II

Jos suuret lahjakkuudet ovat monin verroin harjaantuneempia ymmärtämään niitä kirjallisuuden merkityksiä, jotka tuntuvat olevan toisten ajatuspiirin yläpuolella, antautuvat usein luottamaan liikaa lahjakkuuteensa, niin etteivät lopulta pidä enää mitään mahdollisena taitavuudelleen, minne vain katseensa luovatkaan. Siksi he eivät kohota kypäraansa, ellei kaikki antaudu heidän lahjakkuudelleen, ja sinnittelevät liiaksi milloin minkin mielipiteen käsittämässä. Tällä tavoin he kuitenkin usein hankkivat itselleen onnettoman kohtalon niin kirjallisuudessa kuin yhteiskunnassakin, kuten historia todistaa. Tarkastelkaamme ensiksi oppineita miehiä, jotka olivat suuria lahjakkuuksia, mutta kuitenkin puolustivat itsepäisesti joko eriskummallisia mielipiteitä joita he itse pitivät totena, tai taistelivat löytämiensä totuuksien puolesta, jotka olivat paikalle ja ajalle täysin vieraita, ja kiihottivat toisten kateutta ja vihaa, joka suuntautui heidän sortamiseensa. Kaikki varmaan myöntävät, että aleksandrialainen presbyteeri Areios⁷ oli varustettu suurin lahjoin, mutta kun hän hyökkäsi vapahtajamme Kristuksen jumalallisuutta vastaan täysin torjuttavilla väitteillä, jotka olivat räikeämpiä kuin saattoivat sietää ne 118 piispaa, jotka olivat kokoontuneet Nikeaan vuonna 324, hän myös järkytti ankarasti kristillisen seurakunnan rauhaa ja hankki koko ikänsä itselleen murheita. On myös tunnettua, että Galileo Galilei,⁸ jota pidetään oman aikansa eturivin filosofeihin kuuluvana, ahdisteltiin mitä ankarimmin, hänet heitettiin kahdesti vankilaan, eikä hän olisi välttänyt roviota, ellei ystäviensä suostuttelemana olisi sopivalla hetkellä julkisesti luopunut mielipiteistään. Hän joutui kärsimään kaiken tämän, koska puolusti aikansa ennakkoluuloista käsitystä vastaan oikeaa maailmankuvaa, jolle Kopernikus⁹ oli hankkinut paluuoikeuden oppineiden piiriin. Näihin voisi lisätä esimerkkinä Lambertin,¹⁰ tunnetun sakramentaarin,¹¹ joka luottaen liikaa lahjakkuuteensa ja oppineisuuteensa ei epäröinyt ryhtyä kirjalliseen riitaan Englannin kuninkaan Henrik VIII:n kanssa. Lambert halusi hallita oppineitten kiistoja, mutta liian ahtaalle joutunut kuningas esitti hänelle kaksi vaihtoehtoa: joko tunnustaa julkisesti hävinneensä kuninkaalle tai kärsiä itsepäisyytensä vuoksi hirttotuomion, johon hän alistui, koska ei halunnut taipua mahtavan vastustajansa edessä. (a)¹² Mutta jättäkäämme oppineet ja käsitelkäämme niitä mahtimiehiä, jotka johtivat valtion hallintoa korkeissa virka-aseissa, mutta jotka luottaen liikaa lahjakkuuteensa usein syöksivät sekä itsensä että isänmaansa lukuisiin onnettomuuksiin. Tähän liittyvästä ylenpalttisesta esimerkkien runsaudesta riittää mainita Tanskan kuninkaan Kristian IV:n, josta olemme lukeneet, miten hän ei välittänyt edes viisaimpien ystäviensä neuvoista sen vertaa, että kun nämä neuvoivat häntä valtion asioissa, hän vastasi halveksien: ”Tuosta asiasta olen jo neuvotellut isoisäsi kanssa.” (b)¹³ Mutta ei kukaan, paitsi täysin historiaa tuntematon, sanoisi tämän kuninkaan hallituskauten olleen hänelle itselleen onnellisen tai Tanskalle hyödyllisen.

§ III

Vaikka kuuluisan Verulamin Baconin¹⁴ sanat ”Vaikka filosofian maistelu ehkä johtaakin ateismin suuntaan, suuremmat haukkaukset vievät takaisin uskontoon” (a)¹⁵ pitävätkin täysin paikkansa, ja sen vuoksi voisi olettaa suurlahjakkaan tunnustavan helposti korkeimman Jumalan ihailtavan taloudenhoidon tässä maailmassa, käy kuitenkin usein, että suuret lahjakkuudet ennen kaikkea kunnianhimon paarman pistelemänä joko epäilevät tai röyhkeästi kieltävät aivan selviä totuuksia, joista mainitsemme nämä: että Jumala on olemassa ja että hän huolehtii tarkasti luomakunnastaan. He ovat myös usein niitä, joiden mielestä he menettäisivät erinomaisen oppineisuutensa kunnian, elleivät ajattelisi tärkeistä asioista eri tavalla kuin muut

kuolevaiset, ja lisäksi vähät välittävät, sekoittavatko he ihmisajattelun ympyröitä ja kummallisilla mielipiteillään huijaavat vaatimattomia. Mutta vaikka Jumala äärettömässä hyvydessään yhä uudestaan sallisikin tuollaisten esittää epäsointuista ilveilyään, harvat heistä kuitenkaan nauttivat siitä tyynestä sielun rauhasta, joka on yhteiskunnan onnellisuuden lähde. Mitä hyvänsä he sitä paitsi puuhaavatkaan saadakseen ylistystä lahjakkuudestaan, toiset pitävät heitä kuitenkin poliittisen ruumiin syöpäkasvaimina, ja jos he ovat kansalaisia, heidän seuransa on epäluotettavaa, ja jos ruhtinaita, surevat kohtaloaan. Voimme todistaa kokemuksen opettavan, että jotkut muita lahjakkaammat ateismin ja deismin joukkioon pitäytyneet henkilöt, vaikka olisivat olleet miten kuuluisia tahansa tai suurimpaan kunniaan nousseita, kuitenkin olivat onnettomia tai nauttivat onnellisuudesta vain vähäisen ajan. Riittää, että tuomme esiin yhden ainoan esimerkin. Mitä ja miten suuria olivatkaan korkeimman Jumalan keisari Julianukselle, pahamaineiselta lisänimeltään Apostata, jakamat niin luonnon kuin onnettarenkin lahjat, hänen joka oli niin lahjakas, että häntä voitiin verrata aikansa suurimpiin filosofeihin, jonka monet yritykset menestyivät hänen toiveidensa mukaan ja usein hänen odotuksiaan paremmin¹⁶. Mutta kun hän mielensä keveydestä käytti lahjakkuuttaan väärin niin pakanallisten harhaluulojen edistämiseen kuin kristillisen uskon sortamiseenkin, tapahtui, että kun hän oli tuskin noussut keisarien valtaistuimelle, hän hävisi ankaran taistelun persialaisille ja haavoittuneena kuoli kukoistavimmassa iässään.

§ IV

Aikojen sitten monien kokemusten opettama Cicero totesi: ”On valitettavaa, että kunnian, vallan, mahdin ja maineen himoa esiintyy useimmiten juuri kaikkein suurisieluisimmissa ja loistavalahjaisimmissa miehissä.” (a)¹⁷ Tämä on tosiaan valitettavaa niin näissä suurissa lahjakkuuksissa kuin muissakin ihmisissä, nimittäin se, että he palavat halusta tulla kuuluisiksi ja nousta muiden yläpuolelle, ja niin he päivin ja öin vaivaavat mieltään puoleen ja toiseen ahdistavan huolen vallassa keksiäkseen, miten he saisivat tukea kunnianhimolleen ja miten torjuisivat tai jollakin tapaa ahdistaisivat joko todellisia tai kuviteltuja kilpailijoitaan. He eivät salli mitään viivytyksiä sen enempää oikeudenmukaisimman Jumalan pelosta kuin loukatun omantunnon pistoksisistaan, eikä ole mitään välikappaleita, joista he eivät ajattelisi ainoastaan sitä, kuinka ne soveltuvat heidän asettamiensa tavoitteiden toteuttamiseen; lisäksi maineen huipulle joskus päästäkseen he saattavat pyrkimyksissään syyllistyä mihin tahansa oikeuden ja kohtuuden vastaiseen. Maineenhimolleen ja heidän rinnassaan polttavalle kiihkolle kohota muiden yläpuolelle he alistavat jopa rakkauden Jumalaa, isänmaata ja lähimmäisiä kohtaan ja vielä enemmän muita kohtaan. Kun toiset tätä paheksuvat ja jollakin tavoin asettavat esteitä heidän kunnianhimolleen, tässä yhteentörmäyksessä joutuvat vaakalaudalle niin heidän hyvinvointinsa kuin valtionkin hyvinvointi. Tästä esitämme vain muutamia, mutta selkeitä esimerkkejä, jotka ovat peräisin Rooman historiasta. Kukaan ei kieltäne, että Romulus, joka loi mitä suurimman kaupungin karkeiden paimenten joukkiosta, oli suuri lahjakkuus, mutta saadakseen ylimmän käskyvallan yksin itselleen hän ei epäröinyt uhrata kunnianhimolleen kilpailijaansa, veljeään Remusta. Mutta päästyään tahtonsa perille hän sortui kunniansa kukkuloilla paljon kauheampaan kohtaloon kuin veljensä kentällä. Ja kukapa muu kuin Rooman historiaa täysin tuntematon ei tietäisi, miten Marcus Tullius Cicero, vaikka olikin lahjoiltaan mitä hienoin ja suurin, kuitenkin kaipasi liaksi mainetta, jonka pistokset vaivasivat häntä kovasti; sen säilyttääkseen ja sitä lisätäkseen hän siirtyi niin kauan välillä Pompeiuksen ja välillä Caesarin puolelle sen mukaan kuin onnettaren tuulet olivat kummallekin myötäisiä, kunnes hankki häilyvyydellään itselleen mitä onnettomimman kohtalon¹⁸. Kaikkein parhaiten todistaa esimerkillään Julius Caesar, että suuret lahjakkuudet ovat harvoin onnellisia. Oli näet ennen kaikkea hänen oman lahjakkuutensa ansiota, että hän selviytyi mitä ankarimmista vaaroista, joihin hän joutui hyvin usein, ja sai itselleen niin paljon valtaa, että tuskin kukaan roomalainen pystyi samaan, mutta häneen sopivat nämä runoilijan sanat: ”He kohoavat korkealle/ suistuakseen alas sitä ankarammin.”¹⁹ Hän oli tuskin päässyt kaipaamaansa maineen ja vallan harjalle, kun ne joilta hänen olisi pitänyt odottaa kaikkea parasta, surmasivat hänet kauhealla tavalla Rooman senaatin kokouksessa.

§ V

Koska huomattavat lahjakkuudet nauttivat muita paremmasta mielikuvituksen kyvystä, ja pitävät todennäköistä varmana ja mahdollista todellisena, niin he myös ryhtyvät toimiin nopeasti, harkitsematta tarpeeksi, millaisiin olosuhteisiin he saattavat joutua. Mutta kun lopputulos ei vastaa heidän aikeitaan ja yrityksiään, he panevat onnettomien seurausten syyt milloin huonon onnen, milloin heille kateellisten toisten ihmisten syyksi sälyttääkseen hinnalla millä hyvänsä käsityksensä omista ansioistaan. Kuitenkaan he eivät voi peitellä tarpeeksi tarkkanäköisiltä sitä, että onnettomuuden syytä on etsittävä liiasta kiirehtimisestä.

Tähän voisi vielä lisätä, että suuret lahjakkuudet tuskin koskaan pidättäytyvät uusista pyrkimyksistä. Mutta niin kuin he ovat aina levottomia, he myös muuttavat suunnitelmiaan ja järjestelevät asioita uudestaan niin kauan, kunnes hämmäntävät ne, joiden kuuliaisuuden varassa heidän maineensa on, ja vähitellen saavat nämä laiminlyömään velvollisuutensa. Kansojen aikakirjoja selaileva voi huomata, että eivät keskinkertaiset vaan suuret lahjakkuudet ovat saaneet aikaan levottomuuksia ja puolueriitoja ja syösseet vakavaan vaaraan niin itsensä kuin usein koko sen valtion, jota ovat halunneet hallita oman mielensä mukaan. Ajatelkaamme vain veljesparia Tiberius ja Gaius Gracchusta, Rooman kaupungissa mitä kukoistavimman lahjakkaita²⁰ miehiä, kuten heitä – muista ylistyspuheista vaietaksemme – nimittää Velleius Paternulus. (a)²¹ Kuitenkin hankittuaan itselleen pääsyn ylimpiin virka-asemiin ja houkuteluaan kansan suosion puolelleen maalaillaan he kiihottivat isänmaansa mitä ankarimpiin levottomuuksiin ja jouduttivat mitä traagisimman kuoleman itselleen.

§ VI

Lisäksi, koska sodassa pinnistetään kaikki voimat, ja niin sielun kuin ruumiinkin voimat jännitetään niin pitkälle kuin ihmiset pystyvät, jo muinaisimmista ajoista suuret lahjakkuudet ovat pitäneet Marsin areenaa²² mitä sopivimpana esiintymispaikkana, jossa he voivat esittää taitavuuttaan ja uutteruuttaan oman aikansa ihailtavaksi. Voisi kaikkiaan olettaa, ettei kukaan ryhtyisi tähän epävarmaan uhkapeliin muuten kuin mitä ankarimpien loukkausten kiihottamana, mutta voi! Koska tältä vainiolta voi niittää mitä runsaimmin kunnian satoa, historia todistaa, miten sota-asuun sonnustautuneet sankarit ovat usein löytäneet tarpeeksi näkyviä syitä oikeudenmukaisten vaatimustensa tueksi. Olettakaamme kuitenkin, että sodan lopputulos olisi sotaa käyvän ruhtinaan toiveiden mukainen ja voitto seuraisi uskollisesti hänen sotamerkkejään: olisiko häntä siis pidettävä onnellisena? Tarkastelkaamme aikaa, joka on minkä tahansa sodan alun ja lopun välissä:²³ miten kauheita näkyjä meille tarjoutuukaan, miten paljon ruumisröykkiöitä, kukoistavimpien kaupunkien maan tasalle polttamisia, viljavimpien peltojen autioitumisia, sanalla sanoen kaikenlaista tuhoa, mitä syntyy raivosta ja ihmisyiden tunteesta luopumisesta, vaikka johtajan suuri lahjakkuus tulisikin tarpeeksi kirikkaasti esiin hänen järjestäessään oikein taistelurivistöä sekä niin ennalta aavistaessaan kuin onnistuneesti tyhjäksi tehdessään vihollisen yrityksiä. Eikä sinä aikana voittajaa voi kuitenkaan onnitella pelkästä onnellisuudesta, kun hänen sieluaan vaivaavat päivin ja öin epävarmat huolet ja hänen on usein pakko antautua mitä ankarimpaan hengenvaaraan kannustaakseen esimerkiksi sotilaiden intoa ja urheutta. Hänen kansalaistensa kukoistavin osa ajetaan pois suloisen kotilietensä äärestä ja hän vie itseltään rauhan siinä kuin riistää sen viholliselta. Ja kun tulot eivät juuri koskaan riitä sodan kuluihin, kansalaisille sälytetään suurempia veroja, mistä viimein seuraa se, että kansa menettää elinkeinonsa ja valtio joutuu mitä suurimmalle vaaralle alttiiksi. Myöntäkäämme myös, että sodan loputtua, kun sotaa käyvien voimien loppuminen on tehnyt sen välttämättömäksi, ruhtinaat kuluttavat vaivojaan ja varojaan haavojen ja vahinkojen parantamiseen, mikä on toki kiitettävää, mutta vahingon aiheuttamisesta pidättäytyminen aina on paljon kiitettävämpää kuin aiheutettujen vahinkojen korjaaminen. Emme esitä erityisiä esimerkkejä, jotka kylliksi osoittavat, miten sotaan suuntautuvat lahjakkuuksien epäsiikiöt ovat vahingoittaneet valtiotaan, nimittäin ne ovat sekä niin tuttuja, ettei niitä voi olla tuntematta, että niin surullisia, ettei niitä voi kertoa järkyttämättä käsitystään ihmisyydestä.

§ VII

Lopuksi, koska suuret lahjakkuudet luottavat liikaa omiin järkeilyihinsä seuraten Faethonia,²⁴ josta runoilijat²⁵ laulavat, ja yrittävät liikaa eivätkä niinkään sopeudu tehtäviinsä, vaan näkevät vaivaa sovittaakseen toimensa omiin järjestelmiinsä, jotka usein ovat luonnon vastaisia. Aina kun he istuvat kansojen senaateissa, he pyrkivät yhteiseen hyvään, mutta sitäkin enemmän oman arvovaltansa kasvattamiseen, kunnes tuon tuostakin syntyy riitoja vähemmän tärkeistä asioista, joiden ansiosta erinomaiset lahjakkuudet luovat itselleen monia hankaluuksia, ja heidän syytään on, että julkiset asiat joko viivästyvät tai niitä hoidetaan nurinkurisesti. Väitettämme selventämään voinee käyttää Cornelius Tacitusta, joka oli toki mitä tarkkanäköisin ja viisain kirjailija, mutta vaikuttaa siltä, että hän oli vähemmän taitava käytännön toimissa²⁶. Kerrotaan, että vaikka hän oli antanut niin monia ja erinomaisia ohjeita hallitsemisesta, saatuaan nimityksen African maaherraksi hän ei hyötynyt lainkaan Roomassa vapaa-aikanaan kirjoittamistaan lukuisista kultaisista mietteistään, eikä saanut aikaan muuta kuin levottomuuksia ja kapinoita, joita hän ei pystynyt hillitsemään. (a)²⁷ Hänen lisäksi voisi mainita Hugo Grotiuksen,²⁸ joka saamansa todella ikaikaisen lahjakkuutensa vuoksi joutui maanpakoon, mutta eli kuitenkin julkisuudessa Euroopassa. Hänestä kirjoittaa kuuluisa Amelot: ”ollessaan lähettiläänä Ranskassa maineikas Hugues de

Grot osoittautui yhtä taitamattomaksi valtiomieheksi kuin hän oli taitava kaikessa muussa.” (b)²⁹ Korkeaan virkaan päästyään muutkin suurina pidetyt lahjakkuudet ihastuvat usein loistokkuuteen, johon he kuitenkin ammentavat nopeasti omat varansa ja aikojen muuttuessa ankarammiksi joutuvat alttiiksi kurjuudelle ja toisten halveksunnalle, ja jopa tilaisuuden salliessa joko tuhlaavat julkisia varoja tai lyöden laimin välttämättömyystarvikkeista huolehtimisen kuluttavat näyttämöhuveihin. Miten monet ihailevatkaan Periklestä, jonka lahjakkuutta ja suuria tekoja isänmaansa hyväksi ei voi kiistää, mutta jonka yksityiselämä ei ollut onnellista, ja jota maanmiehet eivät aina hyväksyneet. Plutarkhoksen jälkeen hänestä kirjoittaa herra Rollin muun muassa näin: ”Kaunopuheisuutensa ja ihmisten mieliin hankkimansa vaikutusvallan turvin Perikles sekoitti usein vain sotaa toivovan kansan aikomukset. Siinä hän teki suuren palveluksen isänmaalleen, ja se olisi säästänyt hänet hyvin onnettomuuksista, jos hän olisi käyttäytynyt loppuun saakka samalla tavalla. Hyvät taipumukset olivat hänessä vallitsevia, mutta hän halusi hallita yksin, ja se sai hänet ajamaan maanpakoon parhaita alamaisiaan ja kyvykkäimpiä tasavallan palvelijoita, koska nämä uhkasivat hänen arvoaltaansa. Lopulta hän, peläten saavansa samanlaisen kohtalon ja tuntien luottamuksen itseään kohtaan vähenevän koko ajan, itsensä turvaamiseksi sytytti sodan, jonka seuraukset olivat hänen isänmaalleen erittäin tuhoisat.” (c)³⁰ Mutta esitykseni koostumus ei salli tuoda esiin enempää todisteita tämän väitteen tueksi, joten lopetan tähän.

Yksin Jumalalle kunnia

Suomentanut Pekka Tuomisto
Toimittanut Jarkko S. Tuusvuori

Viitteet [ja Suomentajan & toimittajan huomautukset]

¹ [Fredrik Grönstrand (1773–1820), porvoolaisyyntyinen nahkurimestarin poika, aloitti opinnot Turussa 1793. Päätyi hovioikeuden auskultantiksi 1891 ja myöhemmin Helsinkiin käsiteollisuusliikkeen pitäjäksi. Ks. Ylioppilasmatrikkeli: <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=10773>]

² [Latinan *ingenium*, pohjallaan siittämistä ja synnyttämistä merkitsevä verbi *gignere*, tarkoittaa luonnonlahjakkuutta syntyperäisenä älykkyytenä, kyvykkyytenä tai mielenlaatuna. Lahjakkuus voi sinänsä olla poikkeuksellisen suurta, vähäistä tai keskinkertaista, mutta usein *ingenium* viittaa erityiseen nerokkuuteen.]

³ [Publius Ovidius Naso (43 eaa.–17/18 jaa.), roomalainen runoilija.]

⁴ [Augustukselle.]

⁵ (a) Ks. Trist. 2,1 alusta.

⁶ (b) Ks. Trist. 1,8,54 ed. [Itse asiassa Trist. 1,9,54–56: *gratulor, ingenium non latuisse tuum/ at nostrum tenebris utinam latuisset in imis!! expediit studio lumen abesse meo.*]

⁷ [Areioksen (256–336) mukaan Kristus oli eri olemusta kuin Isä, ihmiseksi tullut Sana, joka ei ollut ikuinen, vaan luotu olento. Areioksen käsitykset julistettiin harhaopiksi Nikean ekumeenisessa kirkolliskokouksessa vuonna 325.]

⁸ [Italialainen Galileo Galilei (1564–1642) sai inkvisitiolta 1616 ensimmäisen käskyn olla puolustamatta heliosentristä maailmankuvaa, myöhemmin paavi vetosi häneen henkilökohtaisesti. Inkvisitio tuomitsi hänet 1633 kieltämään aurinkokeskisyyden ja hänet määrättiin ensin vangittavaksi, mutta tuomio muutettiin sittemmin kotiarestiksi. Teos *Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo* (1632) joutui katolisen kirkon kiellettyjen kirjojen joukkoon.]

⁹ [Puolalainen Nikolaus Kopernikus (1473–1543) julkaisi teoriansa heliosentrisestä maailmankuvasta teoksissaan *Commentariolus* (1530) ja *De revolutionibus orbium coelestium* (1543). Hän viittaa antiikin ajalla tunnettuihin käsityksiin heliosentrisyydestä, jota kannatti esimerkiksi sanoslainen Aristarkhos (n. 310–230 eaa.). Täten on ymmärrettävää puhua ”paluuoikeudesta” (*postliminium*).]

¹⁰ [John Lambert (k. 1538), englantilainen protestanttiteologi, joka joutui oikeuteen kiellettyään transsubstantiaatio-opin ja poltettiin roviolla Lontoossa.]

¹¹ [Latinan *sacramentarius* on nimitys, jota Luther ja luterilaiset tunnustuskirjat käyttävät reaali-presenssin (Kristuksen todellisen läsnäolon (alttarin sakramentissa) kieltäjästä.)]

¹² Ks. *Essay sur l'Histoire Générale* par Mr Voltaire, osa III, s. 382, 383. [Ranskalaisen filosofin Voltaire'n (oik. François Marie Arouet) (1694–1778) Genevessä 1756 julkaistu yleishistoriallinen suurteos *Essai sur les mœurs et l'esprit des nations et sur les principaux faits de l'histoire depuis Charlemagne jusqu'à Louis XIII* täydentyi ja tarkistui aina tekijän kuolemaan saakka.]

¹³ Ks. Paroni Holbergin *Dänische Reichs Historie* II, 931. [Norjalaissyntyisen, Tanskaan asettuneen oppineen kirjailijan, vapaaherra Ludwig von Holbergin (1684–1754) *Dannemarks riges historie* (1732–1735) saksannettiin ja käännettiin monille muillekin kielille. Kristian IV (1577–1648) oli Tanskan ja Norjan kuninkaana 1588–1648.]

¹⁴ [Francis Bacon (1561–1626), englantilainen filosofi ja valtiomies, josta tuli 1618 Verulamin paroni.]

¹⁵ Ks. *De augmentis scientiarum* I, 5. [Baconin teos julkaistiin 1623.]

¹⁶ [Kristillisessä historiografiassa Julianuksen (331–363), keisarina 361–363, liikanimenä on ”Luopio”. Filosofinakin muistettu hallitsija reformoi Rooman valtakunnan uskontoa pakanallisen hellenismien hengessä.]

¹⁷ Ks. *De officiis* I, luku 8. [*De off. 1.26. Cicero, Vanhuudesta. Ystävyydestä. Velvollisuuksista.* Suom. Marja Itonen-Kaila. WSOY, Porvoo 1967, 109.]

¹⁸ [Sotapäällikkö Gnaeus Pompeius Magnus (106–48 eaa.) oli Rooman yksinvaltiaaksi vuonna 49 eaa. nousseen sotapäällikkö ja konsuli Gaius Julius Caesarin (100/102–44 eaa.) poliittinen kilpailija.]

¹⁹ [400-luvulla elänyt runoilija Claudius Claudianus runossaan *In Rufinum* 1.23–24.]

²⁰ [Lat. *ingenio florentissimos*.]

²¹ Ks. *Histor[iarum] Roman[arum] Libr[i]*, osa 2, s. 24. [Roomalainen historioitsija Marcus Velleius Patericus (n. 19 eaa.–n. 31 jaa.) kuvailee itse asiassa roomalaista poliitikkoa, valtataistelun tuoksinassa tapettua Tiberius Gracchusta (168/163–133 eaa.) (*Hist. Rom.* 2.2.1–2) sanoilla *vir alioqui vita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus*. Tiberiuksen nuorempi veli Gaius Sempronius Gracchus (154–121 eaa.) päätyi itsemurhaan.]

²² [Roomalaisten sodanjumalan Marsin mukaan.]

²³ [Vrt. esim. Tacitus (n. 56–117), roomalainen historioitsija, joka lainaa brittipäällikkö Calgacuksen kuvausta Rooman sotajoukkojen hävitysvimmasta: ”Ryöstämistä, murhaamista ynnä rosvoilemista he väärillä nimityksillä kutsuvat hallitsemiseksi, ja missä aikaansaavat erämaan, siellä sanovat rauhan vallitsevan.” *Agricola* (De vita et moribus Iulii Agricolae, 98). Suom. K. J. Hidén. 1904. Näköisp. Kirja kerrallaan, Helsinki 2004.]

²⁴ [Faethon oli kreikkalaisessa mytologiassa auringonjumala Helioksen poika, joka lainasi isänsä vaunuja halutessaan todistaa ystävilleen olevansa jumalan poika. Hän ei kuitenkaan pystynyt hillitsemään hevosiä: Helioksen oli surmattava hänet, ettei hän polttaisi koko maailmaa.]

²⁵ [Erit. Ovidius, *Muodonmuutoksia* (Metamorphoses) Suom. Alpo Rönty. WSOY, Helsinki 1997; *Valikoima metamorfooseja* (Metamorphoses selectae). Suom. Päivö & Teivas Oksala. Toim. Teivas Oksala. Artipictura, Espoo 2000.]

²⁶ [Ks. yllä viite 23.]

²⁷ (a) F. Reinhard, *Theatrum prudentiae elegantioris*, 780. [Saksalaisen poliitikon Johann Friedrich Reinhardin (1648–1721) teos ilmestyi 1702.]

²⁸ [Hugo Grotius (1583–1645), alankomaalainen monioppinut, tuomittiin 1618 poliittisen kiistan seurauksena elinkautiseen vankeuteen, mutta hän onnistui pakenemaan Ranskaan 1621.]

²⁹ (b) Teoksessaan *Tibère*, luku 298, f. 718. [Abraham Nicolas Amelot de la Houssaye (1634–1706), ranskalainen historioitsija, *Tibère. Discours Politique Sur Tacite*. Léonard, Paris 1684. Grotius toimi Ruotsin lähettiläänä Pariisissa 1634–1645.]

³⁰ *Methode pour étudier* III, 22, 323. [Ranskalainen historioitsija Charles Rollin (1661–1741), *Œuvres complètes*. Ledoux & Tenré, Paris 1817–1819. Perikles (n. 495–n. 429 eaa.), kreikkalainen poliitikko; Plutarkhos (45–125), kreikkalainen filosofi.]